

УДК 378.013:

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ЗАСОБАМ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

Симодейко С.І.,
м.Мукачєво

У статті нами визначено, що у педагогіці, проектування розглядається як культурно-історична діяльність людини, яка передбачає прогнозування можливих результатів прийняття відповідальності за створення творчого продукту (у нашому випадку навичок самоменеджменту). У процесі проектної діяльності в студентів відбувається формування критеріальної основи, необхідної для здійснення самостійного і відповідального вибору у проблемних ситуаціях, які носять суб'єктивно значущий характер. Концепція педагогічного (діяльнісного) проектування базується на тому, що проектування – цілісна діяльність суб'єкта в усіх її складниках (цілях, засобах, умовах) і їх взаємозв'язках. Експериментальний етап дослідження доводить, що ефективно оволодіння студентами професійними компетентностями, навичками самоменеджменту здійснюватиметься успішніше, якщо навчальний процес у вищій школі забезпечуватиметься засобами активного їх навчання, зокрема проектними технологіями.

Ключові слова: навички самоменеджменту, проект, проектна діяльність, педагогічне проектування.

Впровадження концепції особистісного підходу додає у систему навчання студентів цілеспрямовані зміни консервативних традиційних цінностей у бік прогресу, діалогу, самовираження і творчості. Зазначимо, що процес навчання у вищій школі виявляє здатність людини пізнавати нове, оцінювати – наскільки адекватно вона реагує на зміни вимог до рівня фахового навчання, самореалізації у майбутній професії. Відповідно до концепції вітчизняної вищої школи щодо визнання суб'єктної сутності майбутнього педагога на всіх етапах професіоналізації його особистості, що означена як особливо значуща соціальна цінність, основна стратегія полягає в необхідності пошуку закономірностей формування в майбутніх фахівців функцій педагогічного самоменеджменту в сфері професійної педагогічної діяльності.

Вивчення літературних джерел з актуальних проблем розвитку педагогіки вищої школи засвідчило, що у процесі професійно-педагогічної підготовки студентів, обов'язково має бути сформований особливий склад свідомості, який би відповідав специфіці майбутньої професійної діяльності. Це дозволить фахівцям, з одної сторони, виявляти творчу активність як суб'єктів педагогічного пізнання, моделювання, спілкування і праці (І.Зязюн, Н.Кічук, Л.Кондрашова, Н.Кузьміна, Н.Хмель, Р.Хмельюк), а з іншого, - як суб'єктів особистісно-професійного самопізнання, самопрогнозування, самопроектування, саморегулювання і саморозвитку (З.Курлянд, А.Ліненко, Т.Осадча,

О.Пєхота, О.Саннікова, Л.Таланова, О.Цокур).

Оснoву для розвитку досліджень самоменеджменту на концептуальній оснoві створюють праці багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Наприклад, Л.Зайверт, представник німецької раціональної школи менеджменту, – звертає увагу в своїх дослідженнях на визначенні засобів економії часу працівника. До переваг самоменеджменту він відносить виконання роботи з найменшими затратами, раціональну витрату часу, більшу мотивацію праці, досягнення цілей найкоротшим шляхом.

Хоча головна перевага концепції самоменеджменту Л.Зайверта – раціональне використання і збереження важливого ресурсу часу, але у його дослідженнях прослідковується виокремлення проблеми кар'єри, що автором визначається у такій спосіб:

- дає цілісне уявлення про сутність самоменеджменту (визначення, через виокремлення функцій, цілей, техніки самоменеджменту, його переваг);
- націлює на індивідуальну управлінську діяльність в кожному із елементів менеджменту – постановці мети, плануванні, прийнятті рішень, реалізації і організації, контролю у сукупності з інформацією і комунікацією;
- орієнтує на самооцінку потенціалу менеджера в кожній із функцій, дозволяє порівнювати результат із нормою (вимогами), рекомендує як покращити результат створення творчого продукту;
- запропонована логіка реалізації самоменеджменту розрахована на самонавчання раціональному використанню часу, цілеспрямованому плануванню, раціональності дій адекватних раціональності використаного часу.

Особливий інтерес, на наш погляд, викликає концепція самоменеджменту В.Андрєєва, яка базується на прагненні до саморозвитку творчої особистості. Центральна ідея цієї концепції полягає у визначенні в якості інтегральної узагальненої характеристики учня комплексу якостей, що забезпечує здатність до безперервного саморозвитку і самореалізації. Цей підхід цінний тим, що розкриває психолого-педагогічний механізм самостворення людини, який інтегрує процеси самопізнання, самовизначення, самоуправління, самовдосконалення, самоконтролю, самостворення, а також процес самореалізації в різних соціально обумовлених видах творчої діяльності. Особистості, для якої управління собою є підставою для забезпечення результативності праці.

Вищезазначені системи органічно пов'язані і розглядаються як складові «поля креативності». Креативна педагогічна система розглядається нами як система органічно пов'язаних

змісту, форм, методів, прийомів, засобів всебічного розвитку навчання і виховання, що забезпечують формування навичок самоменеджменту у майбутніх педагогів-дослідників, вчителів початкових класів.

Надзвичайно актуальною, на наш погляд, в педагогічній практиці є проблема визначення найбільш раціональних методів формування у студентів основ самоменеджменту. Результати констатувального етапу експерименту засвідчили те, що і студенти, і викладачі надають перевагу педагогічному проектуванню, як найбільш раціональному методу формування знань, умінь і навичок продуктивних способів діяльності тих, хто навчається.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад педагогічного проектування як домінуючого методу в розвитку навичок самоменеджменту майбутніх вчителів початкових класів.

У педагогічній літературі широко висвітлено побудову процесуальних структур проектування (Л.Гур'є, І.Мартінова, О.Моїсєєв та ін., а також теоретико-методологічні засади педагогічного проектування (М.Алексєєва, В.Беспалько, Л.Ващенко, Д.Левітас, О.Новіков, Д.Новіков та ін.), які визначають основу наукового контексту феномену педагогічного проектування. Однак у педагогічній літературі існують деякі розбіжності щодо визначення поняття «проект», «проектування», «метод проекту», «проектна діяльність», «проектна діяльність вчителя початкових класів» тощо.

У педагогічній літературі виокремлюють три напрями тлумачення поняття «проект». Так, Л.Гур'є визначає його як змістовно обґрунтовану і документально оформлену ініціативу, спрямовану на досягнення освітніх цілей у межах певного часу. Під проектом розуміють і сукупність заходів, що мають спільну програму, цілеспрямовану діяльність, організаційну форму тощо. За визначенням О.Пометун і Л.Пирожено – це цільовий акт діяльності, в основу якого покладено інтереси людини.

Однак найбільш привабливим для нашого дослідження є визначення проекту В.Бурковим і Д.Новіковим. На їхню думку, це обмежена в часі цілеспрямована зміна окремої системи із специфічною організацією та з установленими вимогами до якості результатів, можливими рамками витрат засобів і ресурсів.

Провідним поняттям проблеми педагогічного проектування є «педагогічний проект», який можна визначити як комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на зміни педагогічної системи за певний проміжок часу, за встановленого бюджету та орієнтацією на чіткі вимоги до якості результатів і специфічної організації. Слід зауважити, що об'єкт педагогічного проектування не є матеріальним і реалізується в умовах педагогічного процесу через здійснення педагогічної діяльності. Визначають гнучкість, реалістичність, інноваційність, соціальну і педагогічну значущість, конструктивну цілісність, діагностичність і цілісність як провідні ознаки педагогічного проекту. Процесуальна сторона педагогічного проекту – це проектування – концептуальна, інформаційна підготовка людиною бажаних змін та цілеспрямована раціональна діяльність, що має на меті формування та моделювання уявлення майбутнього (діяльності, кінцевого результату цієї діяльності та її наслідків). Таким чином, під проектуванням розуміють організовану систему взаємопов'язаних видів діяльності, що має на меті отримання кінцевого продукту. Це концептуально обґрунтований, технологічно забезпечений, цілісний, гнучкий процес, спрямований на досягнення соціально значущого, ефективного, інноваційного освітнього продукту. Він розглядається як підсистема інноваційного процесу.

Процес проектування, за словами Л.Тондла, це особливий вид людської діяльності, специфічні ознаки якого зумовлені відповідними характеристиками (перетворювальна ланка між теоретичними дослідженнями та практичним застосуванням; забезпечує інформаційну підготовку модернізації і реконструкції початкових оцінок; спрямований на створення інформаційних моделей планування діяльності, інновацій та вироблення методів, засобів та процедур для їх реалізації).

У межах нашого дослідження було впроваджено проектну технологію з метою формування навичок самоменеджменту

студентів педагогічного факультету. Результати узагальнено у такий спосіб:

1. Колегіально всіма учасниками експериментальної групи було обговорено методологічні основи проектування й зроблено висновок, що інноваційний тип освіти передбачає розвиток здатності людини до пошуку нових знань, оволодіння рефлексією як механізмом постійних роздумів над своїми діями і вчинками. Основою навчання і виховання людини як творчої, гуманістичної особистості є багатогранність, альтернативність системи цінностей, що слугують для особистості базою для вибору і конструювання власного, суб'єктивно значущого життєвого ідеалу. Важливого аксіологічного значення для особистості набувають питання її життєтворчості, життєвого вибору, життєвої стратегії. Квінтесенцією життєтворчості є творення «Я», побудова власного життя на базі потенціалу особистості (осмислення людиною свого призначення; вироблення життєвої і професійної концепції; свідомий вибір цілей та оформлення їх у відповідну програму, життєвий план як систему цілей і засобів їх досягнення в певній часовій перспективі; наявність необхідних умов для самореалізації; рівень соціальної та психологічної зрілості; відповідальне ставлення до майбутнього тощо).

У співпраці було визначено, що одним із аспектів формування освіти є методологічна переорієнтація процесу навчання на розвиток особистості студента, формування його основних компетенцій (розглядаються нами як знання, уміння і навички та педагогічно доцільні способи їх застосування), наприклад, таких як соціальна зрілість (пов'язана з ініціативністю, готовністю брати на себе відповідальність); володіння комунікативним навичками; вміння працювати з інформацією; здатність до само-розвитку й самоосвіти; здатність до раціональної продуктивної діяльності тощо.

2. Для виконання проекту було створено творчі групи студентів з п'яти осіб. Основними вимогами до членів груп були такі: достатній рівень готовності до проведення дослідницько-пошукової діяльності, усвідомлення потреби у саморозвитку. Після затвердження складу груп було обрано їх керівників та коуч з-поміж магістрантів. При цьому роботи виконувалися відповідно до обліку творчої самостійності кожного, що дозволило майбутнім вчителям набути досвіду колективної роботи: вибір методик, адекватних цілям і завданням дослідження, вироблення плану дослідження, сумісного генерування ідей, пошуку правильного рішення, визначення необхідних ресурсів тощо.

Робота в групах мала наступні переваги:

- сприяла прагненню студента до самореалізації і розвитку рефлексії, виконуючи завдання на творчому рівні;
- дозволила цілеспрямовано формувати дослідницькі вміння, навички самоменеджменту, що успішно проходило в умовах керованої і ефективної організації діяльності учасників цього процесу, дії кожного з яких були узгоджені з діями інших членів групи.

Така кооперація в роботі значно ефективніша, ніж конкуренція або монолог. У нашому випадку навчальна група студентів характеризувалася, перш за все, достатнім ступенем згуртованості, координацією дій, регулярною взаємодією і наявністю загальної мети. При успішній роботі всі відомі достоїнства командної роботи (об'єднання знань і навичок, можливість вчитися один у одного, взаємна підтримка, певна незалежність) можуть бути реалізовані, що дозволяє студентам більшою мірою розвинути майбутні професійні компетентності.

3. Було сформульовано основні вимоги до проектної діяльності: наявність суспільно особистісної значущої проблеми, яка вимагає від студента інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її рішення; практична, теоретична, пізнавальна особистісні цінність передбачуваних результатів діяльності; самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність виконавців; чіткого структурування проекту; подальше використання результатів роботи груп. Вироблено алгоритм роботи над проектом.

4. Студенти – майбутні вчителі початкових класів – самостійно обирали тему та тип проекту. Наприклад, студентами було обрано такі теми: «Я і моє професійне майбутнє», «Що я

хочу, що я можу», «Майбутня кар'єра», «Допоможи себе сам», «Самооцінка», «Мій час», «Вчуся вчитися», «Траєкторія успіху» тощо. Як бачимо, тематика орієнтована на удосконалення своїх якостей, поглиблення знань про себе, спрямована на навички формування власної думки, критичного мислення, розвитку ініціативи тощо.

Умовами формування навичок самоменеджменту в роботі групи було наступне:

1. Студенти усвідомлювали ясні цілі, характер і результати діяльності.
2. Цілі, способи роботи, ролевий розподіл був предметом обговорення.
3. Правила поведінки узгоджувалися групою.
4. Тематика проектно-дослідницької діяльності була предметом обговорення між суб'єктами освітнього процесу (студенти, викладач-керівник проекту).
5. Студенти мали право коректувати свою діяльність в ході роботи.
6. Заздалегідь визначалися вимоги до оформлення роботи.
7. Критерії до оцінки роботи були відкритими.

До кожного учасника команди, задіяного в проекті, були висунуті відповідні вимоги.

5. Слід зазначити, що основою роботи над проектом є самостійна діяльність студентів. Ніякі знання, не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини. Крім того, самостійна робота має і виховне значення: вона формує самостійність не тільки як сукупність умінь і навичок, але і як рису «вдачі», що грає істотну роль в структурі особистості майбутнього фахівця.

В організації проектної діяльності нами враховувалося те, що для отримання ефекту від самостійної роботи, одних умінь студентів організувати свою діяльність недостатньо. Необхідна педагогічна взаємодія (педагогічна співпраця) студента і викладача, яка досягалася шляхом:

- емоційної підтримки, а також реальної допомоги особливо на початкових етапах проектної діяльності, коли у деяких студентів виникали труднощі (наприклад, з вибором предмету, методик дослідження та ін.), також у разі невдач, що виникли

вже в ході дослідження, коли необхідно було проявляти наполегливість, цілеспрямованість, творчий підхід;

- впровадження елементів взаємодопомоги в систему самостійної роботи студентів (між учасниками групи, а також між учасниками інших груп);

- створення системи спілкування, яка зорієнтована на полілог з високим рівнем свідомості і самооцінки студента, здатного адекватно оцінити рівень розвитку навичок самоменеджменту на кожному етапі проектної діяльності.

Кожний студент розробляв своє «Портфоліо», яке містило й картку самостійної роботи, де визначалася тема, мета, завдання, форми реалізації (тези, опис, висновки), ресурси. Важливим для студентів був набір відповідних методик з перевірки рівнів сформованості навичок самоменеджменту, рефлексії тощо. По кожному етапу проекту був визначений термін виконання роботи, хоча студент мав можливість працювати в своєму навчальному темпі.

Таким чином, у статті нами визначено, що у педагогіці, проектування розглядається як культурно-історична діяльність людини, яка передбачає прогнозування можливих результатів прийняття відповідальності за створення творчого продукту (у нашому випадку навичок самоменеджменту). У процесі проектної діяльності в студентів відбувається формування критеріальної основи, необхідної для здійснення самостійного і відповідального вибору у проблемних ситуаціях, які носять суб'єктивно значущий характер. Концепція педагогічного (діяльницького) проектування базується на тому, що проектування – цілісна діяльність суб'єкта в усіх її складниках (цілях, засобах, умовах) і їх взаємозв'язках. Експериментальний етап дослідження доводить, що ефективне оволодіння студентами професійними компетентностями, навичками самоменеджменту здійснюватиметься успішніше, якщо навчальний процес у вищій школі забезпечуватиметься засобами активного їх навчання, зокрема проектними технологіями.

У подальшій роботі нами буде обґрунтовано розроблений авторський семінар тренінг для майбутніх вчителів початкових класів з проблеми формування в них навичок самоменеджменту.

Література та джерела

1. Бурков В.Н. Как управлять проектами / В.Н.Бурков, Д.А.Новиков. – М.:Синтез-ГЕО, 1997. – 18 с.
2. Гуье Л.И. Проектирование педагогических систем / Л.И.Гурие. – Казань, 2004. – 212 с.
3. Лігоцький А.О. Проектування освітніх систем / А.О.Лігоцький. – Київ, 194. – 50 с.
4. Новиков А.М. Образовательный проект (методология образовательной деятельности) / А.М.Новиков, Д.А.Новиков. – М.:«Эгвес», 2004. – 120 с.
5. Поментун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О.Поментун, Л.Пироженко. – К.: «А.С.К.», 2002. – 136 с.
6. Цимбалару А. Педагогічне проектування / автор упорядник А.Цимбалару. – К.: Шк.світ, 2009. 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).

В статті підкреслюється, що в педагогіці, проектування розглядається як культурно-історична діяльність людини, яка передбачає прогнозування можливих результатів відповідальності за створення творчого продукту (в нашому випадку навичок самоменеджменту). У процесі проектної діяльності у студентів відбувається формування критеріальної основи, необхідної для здійснення самостійного і відповідального вибору в різних проблемних ситуаціях, які носять суб'єктивно значущий характер. Концепція педагогічного (діяльницького) проектування базується на тому, що проектування – цілісна діяльність суб'єкта во всіх її складниках (цілях, засобах, умовах) і їх взаємозв'язках. Експериментальний етап дослідження доводить, що ефективне формування у студентів професійних компетентностей, навичок самоменеджменту буде здійснюватися більш успішно, якщо навчальний процес в вищій школі обогатиться засобами активного навчання, в частині проектними технологіями.

Ключевые слова: навички самоменеджменту, проект, проектна діяльність, педагогічне проектування.

It is underlined in the article, that in pedagogics, planning is examined as cultural and historical activity of man, which foresees prognostication of possible results of responsibility for creation of creative product (in our case of skills of independence are in a management). In the process of project activity students have forming of criterion basis, necessary for realization of independent and responsible choice in the decision of problem situations which carry individual meaningful character. Conception of the pedagogical planning is based on that planning is integral activity of subject in all of its constituents (aims, facilities, terms) and their intercommunications. The experimental stage of research proves that effective forming for the students of professional jurisdictions, skills of independence are in a management will be carried out more successfully, if an educational process at higher school will be enriched facilities of the active teaching, in particular by project technologies.

Keywords: skills of independence are in a management, project, project activity, pedagogical planning.